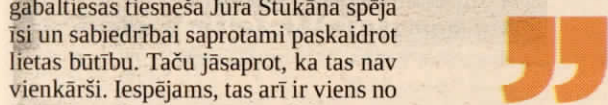

Par šiem jautājumiem un plašsaziņas ietekmi justīcijas jomā šodien, 26. janvārī, diskutēs Tiesību zinātņu pētniecības institūta organizētajā konferencē «Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā». Pasākumu atbalsta Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, Zvērinātu advokātu padome un Augstākā tiesa. Institūta priekšsēdētājs, profesors Ringolds Balodis konferenci sauc par drosmīgu mēģinājumu uzsākt runāt par lietām, par kurām parasti nerunā. «Ikvienam ir skaidrs, ka tiesneši ir tādi paši cilvēki kā mēs visi, pakļauti slāpēm, sāpēm un ietekmei, lai gan, no otras puses, valsts vara tos padarījusi par soģiem pār cilvēku likteņiem. Šī vara gandrīz vai automātiski pagēr, ka tiesnešiem neapšaubāmi vajadzētu būt imūniem pret mediju spiedienu, kā arī apveltītiem ar izcilām komunicēšanas spējām, lai pārliecināti izskaidrotu sabiedrībai sava lēmuma pareizību. Tā ir ideālā versija, un, ja tā patiesi būtu, šo konferenci rīkot nevajadzētu,» ar ironiju piebilst profesors.

Nav izolatorā

«Tiesnesis nesēž kastē, viņš ir sabiedrības loceklis, dzird visu informāciju un arī to uzņem, jautājums ir tikai par to, cik tālu viņš spēj distancēties no sabiedrības paustā viedokļa tad, kad gatavo nolēmumu,» norāda Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja Silva Reinholde. Tiesnese norāda, ka augstākais profesionalitātes līmenis ir spēja pilnībā distancēties no sabiedrībā paustā viedokļa, lietu skatot pēc likuma un taisnības. «Lai kā arī gribētos sacīt, ka tiesnesis nolēmumu gatavo tikai pēc likuma un taisnības, zemapziņā sabiedrības viedoklis nogulsņējas tik un tā, un, protams, kaut kādā mērā var ietekmēt nolēmumu,» tā S. Reinholde. «Tieši tāpēc gribētos, lai ceturtā vara – mediji – informāciju nepasniegtu tik tendenciozi, kā tas reizēm apzināti vai neapzināti tiek darīts. Kaut arī, protams, ir saprotama interese pēc sensācijas un vēlme izpatikt lasītājam,» piemin S. Reinholde. Viņaspriekš, tiesnesim distancēties no sabiedrības viedokļa, it īpaši tā dēvētajās skaļajās lietās, nebūt nav viegli. Lai viņa darbi tiktu pareizi saprasti, tiesnesim ir jārunā ar sabiedrību, taču tas jā dara klausītājam viegli uztveramā valodā. Nereti tuvinieki tiesnesim atgādina: tu neesi tiesas zālē, bet gan mājās – runā taču cilvēciņi. Spēja skaidrot sabiedrībai saprotamā valodā tiesas zālē nolemto ir sava veida māksla. «Priecē Rīgas apgabaltiesas tiesneša Jura Stukāna spēja īsi un sabiedrībai saprotami paskaidrot lietas būtību. Taču jāsaprot, ka tas nav vienkārši. Iespējams, tas arī ir viens no iemesliem, kāpēc tiesneši nelabprāt runā, jo skaidrot profesionālā valodā var tikai tiem, kuri to saprot, bet ne sabiedrības vairākumam, vēl jo vairāk, ja televīzijā skaidrojuma ilgums būs tikai ap vienu minūti,» analizē S. Reinholde.

Ir vajadzīga paradigmas maiņa, un tiesām vairāk jākomunicē ar sabiedrību, bet tas jau pēdējos gados arī arvien vairāk notiek,

ANITA KOVAĻEVSKA,
AUGSTĀKĀS TIESAS
TIESNESE.

Pašiem jālemj

«Uzskatu, ka Rīgas apgabaltiesai komunikācija norit veiksmīgi, protams, mēs to pilnveidojam un esam procesā. Pašiem tiesnešiem ir jāsaprot un jāapzinās, ka ir masu mediji, kuri sniedz ziņas, kā arī tādi, kas sniedz viedokļus, un tad ir jautājums, vai mediji vēlas apspriest konkrēto problemātiku, vai arī tās ir tiesāšanās, kas ir sabiedriskās attiecības. Dzemzēl pēdējās Latvijā izplatās arvien vairāk, un to nevar neņemt vērā,» stāsta Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja Daiga Vilsone. Viņa atgādina, ka visiem ir jāatceras: tiesu spriež tiesa, nevis sociālie vai masu mediji. «Lai kas arī būtu kaut kur rakstīts, tam nav tiesas nolēmuma nozīmes,» tā D. Vilsone.

Tiesas ar sabiedrību komunicēs vēl vairāk

Lai arī tiesu vara ir nodalīta no citām, tomēr tā nevar neskaidrot savus nolēmumus sabiedrības vairākumam saprotamā valodā, tiesas pēdējos gados arvien vairāk komunicē ar medijiem, tomēr bez cilvēku izpratnes paaugstināšanas neiztiks

FOTO: RITVARS SKULJA, DIENAS BIZNESS

Viņaspriekš, no tiesnešu profesionalitātes ir atkarīga ietekmēšanās vai ietekmējamība. «Tiesas vadībai ir jāizlemj – kurā brīdī, kad un kā reagēt, jo tiesnesim nav jānodarbojas ar pašizstāvību,» skaidro D. Vilsone.

Paradigmas maiņa

Augstākās tiesas tiesnese Anita Kovaļevska uzskata, ka jāņem vērā vairāki aspekti, proti, ilgstoši ir pastāvējis uzstādījums – tiesnesis nerunā ar sabiedrību, bet viņš runā caur saviem nolēmumiem. «Ir vajadzīga paradigmas maiņa, un tiesām vairāk jākomunicē ar sabiedrību, kas jau pēdējos gados arī arvien vairāk notiek,» uzsver A. Kovaļevska. Viņa atzīst, ka tiesas šo paradigmas maiņu ir akceptējušas, kaut arī ne visos gadījumos komunikācija ar sabiedrību ir bijusi veiksmīga. Komunikācijas jautājums nav vienkāršs arī tajā jautājumā, kuras instances tiesnesis – rajona tiesas, apgabaltiesas vai Augstākās tiesas – runā par konkrēto lietu. «Lai par šiem jautājumiem visiem būtu vienāda izpratne, pirms dažiem gadiem Tieslietu padomē tika pieņemta Tiesu komunikācijas stratēģija, kurā ir ierakstīts: tiesas ir gatavas un apzinās nepieciešamību vairāk komunicēt. Bija arī mēģinājums noteikt, kurš par kādiem jautājumiem veic komunikāciju, taču jāapzinās, ka tiesu vara ir tāda sistēma, kur nav iespējams, ka katrs tiesnesis tagad par katru lietu stāstīs. Tas nozīmē, ka informācija tiks sniegta un skaidrošana notiks nevis par visām lietām un nolēmumiem, bet

gan tikai par svarīgākajām vai sabiedrībā lielu rezonansi izraisījušajām,» stāsta A. Kovaļevska. Viņa arī norāda uz vēl vienu problēmu, ka tiesnešu atlasē kā kritērijs netiek izmantots tas, cik skaidri, vienkārši un saprotami potenciālais tiesneša amata kandidāts spēj runāt publiskas priekšā. «Tiesneša profesijā svarīgākās prasmes ir iedziļināšanās, spēja izprast lietas būtību, klausīšanās, rakstīšana. Tas nav runas mākslas arods,» bilst A. Kovaļevska.

Cita situācija

«Salīdzinājumā ar 10 gadus vecu pagātni, pašlaik komunikācijā sperts plašs solis uz priekšu,» vērtē Augstākās tiesas tiesnesis, bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns. Viņš uzsver, ka tiesu vadības līmenī visiem ir skaidrs: sabiedrībai ir jāskaidro, tāpēc tiesās ir jauni darbinieki – preses sekretāri. «Dzemzēl katra tiesneša spēja komunicēt ar medijiem ir ļoti atšķirīga, jo vienam tas izdodas labāk, citam ne visai, cits kameras priekšā pavisam samulst un pat sajauc kādas svarīgas nianšes,» stāsta A. Guļāns. Viņš šaubās, vai tiks panākta situācija, kad visi tiesneši būs gatavi runāt – skaidrot. «Tiesās ir ne tikai tiesneši, bet arī komunikācijas speciālisti, un skaidrošanas darbs jau notiek, cits jautājums, cik daudz izdodas izskaidrot,» tā A. Guļāns. Viņš uzskata, ka katrā kolektīvā, izvērtējot savas panāktas situācijas, ir jāatrod optimāli labākais risinājums. «Jāņem vērā, ka ne jau par katru lietu sabiedrība interesējas,

un līdz ar to par katru lietu nav nepieciešams skaidrojums,» piemin A. Guļāns. Viņš uzskata, ka plašu sabiedrības rezonansi izraisošos tieši strīdīgajos jautājumos bez tiesas nolēmuma vajadzētu tā komentēšanā (skaidrošanā) iesaistīties arī mācību spēkiem un tiesību speciālistiem. Vairāku kompetentu viedokļu (tie gan var būt arī līdzīgi, nevis dažādi) esamība arī var nodrošināt ne tikai plašāku skatījumu par konkrēto strīdus jautājumu, bet arī radītu lielāku skaidrību. «Tādējādi publiskā telpā viena – tiesas – viedokļa vietā būtu vairāki kompetenti,» norāda A. Guļāns. Te gan jāņem vērā, ka daļa mācību spēku ir tiesneši vai advokāti un Latvija ir salīdzinoši maza valsts.

Nepazust skaidrojumā

«Kas tas ir – vienkāršā valodā paskaidrot sarežģītu lietu? Tas nav tik vienkārši, kā varbūt sākotnēji šķiet, jo vispirms ir nepieciešams iedziļināties lietas faktiskajos apstākļos, kur bieži vien ir atrodami juridiski termini, kurus nemaz tā vienkārši nevar paskaidrot,» norāda A. Guļāns. Viņš aicina izmantot ārvalstu pozitīvo pieredzi, kur ar šiem jautājumiem nodarbojas žurnālisti – speciālisti, kas saprot problemātiku un spēj to arī saprotami izstāstīt. «Sarežģītu lietu izskaidrošanā ir ļoti piemēri. Taču reizēm, mēģinot vienkārši izstāstīt sarežģītas lietas, sākam nodarboties ar populismu, bet tā nedrīkst būt, raugoties no tiesas skatpunkta,» bilst D. Vilsone. Viņa atzīst, ka ir svarīgi, kādu vēstījumu

Institūta interešu lokā ir tiesībspolitisku jautājumu pētniecība. Neatkarīga, objektīva un no mediju spiediena brīva tiesas spriešana ir brīvas pilsoniskās sabiedrības pašsaprotamība, taču praksē mediju spiediens uz atsevišķu tiesnesi var būt nesamērīgs. Tieši tāpēc tēmas analīze profesionāļu vidū šodienas konferencē ir ļoti vērtīga,

RINGOLDS BALODIS,
TIESĪBU ZINĀTŅU
PĒTNIECĪBAS INSTITŪTA
PRIEKŠSĒDĒTĀJS.

mu nododam sabiedrībai. «Nevaram mediju ziņā atstāt runātāju izvēli, ļaujot medijiem izvēlēties mediju ieskatā veiksmīgākos un populārākos runātājus, šim procesam ir jāseko līdzī, un tas ir tiesas vadītāja pienākums,» tā D. Vilsone. Viņa uzskata, ka sarežģītas lietas var izstāstīt vienkārši, bet, ja kādam tādu talantu daba nav devusi, tad ir jātrenējas, jo ir tiesnešu mācību centrs, kurā dažādas iemaņas un zināšanas apgūst tiesneši no visas Latvijas, tur arī notiek pieredzes apmaiņa. «Sabiedrība vēlas, lai tiesnesis, kurš izspriedis konkrētu lietu, arī skaidro, kādēļ ir tā, nevis citādi,» tā D. Vilsone. Viņa uzskata, ka ne vienmēr preses sekretārs būs (ir) labākā izvēle, kas šo vēsti spēs vislabāk nodot sabiedrībai. «Tas ir skatāms katrā situācijā, jo visiem gadījumiem vienas receptes nav,» tā D. Vilsone. Viņa arī norāda, ka Rīgas apgabaltiesā nav bijis tāda precedenta, kad tiesnesis atteiktos masu medijiem skaidrot savu nolēmumu. «Protams, mums kā lielākajai Latvijas tiesai, kurā izskata vairāk kā 5000 lietu gadā, ir speciālists, kurš ar tiesnesi strādā, pirms tiesnesis dodas sniegt interviju un skaidrot savu nolēmumu. Tiesas priekšsēdētājas palīgs sadarbībai ar plašsaziņas līdzekļiem var gan pārrunāt uzdotos jautājumus, gan palīdzēt ar intervijas vietas izvēli,» stāsta D. Vilsone. Viņa gan šaubās par tādas situācijas iespējamību, ka mediji nepublicē neko sliktu par tiesu. «Mediji var būt un tie būtu jāuztver kā palīgs tiesām, jo īpaši — svarīgu problēmsituāciju identifi-

Lai kā arī gribētos sacīt, ka tiesnesis nolēmumu gatavo tikai pēc likuma un taisnības, tomēr kaut kur zemapiņā sabiedrības viedoklis kaut kādā mērā ietekmē šo nolēmumu,

SILVA REINHOLDE,
KURZEMES
APGABALTIESAS
PRIEKŠSĒDĒTĀJA.

Tiesas vadībai ir jāizlemj – kurā brīdī, kad un kā reaģēt, jo tiesnesim nav jānodarbojas ar pašizstāvēību,

DAIGA VILSONE, RĪGAS
APGABALTIESAS
PRIEKŠSĒDĒTĀJA.

Diemžēl katra tiesneša spēja komunicēt ar medijiem ir ļoti atšķirīga, jo vienam tas izdodas labāk, citam ne visai, cits kameras priekšā pavisam samulst un pat sajauk kādas svarīgas nianšes,

ANDRIS GUĻĀNS,
AUGSTĀKĀS TIESAS
TIESNESIS, BIJUŠAIS
AUGSTĀKĀS TIESAS
PRIEKŠSĒDĒTĀJS
(1994.G.-2008.G.).

cēšanai, kuras palikušas nepamanītas. Taču ir jāpazīst tiesāšanās sabiedriskās attiecības,» vēl vienu iespēju rāda D. Vilsone. Viņa aicina neieslīgt pašapmierinātībā, vienlaikus nepārspīlējot ar kritiku. A. Guļāns uzskata, ka tiesu vadītājiem ir jālasa, ko raksta mediji, un arī jāpieņem lēmums, kā kurā situācijā rīkoties. Vienlaikus svarīgākais, lai informācija, ko sniedz tiesas, būtu kvalitatīva un sabiedrībai saprotama. D. Vilsone piekrīt sacītajam, vienlaikus norādot, ka viss sākas ar skaidri saprotamu preses relīzi, jo to viens pats nevar sagatavot ne tiesnesis (tad būs gari un profesionāli), ne arī preses sekretārs, tādējādi ir vajadzīgs kopīgs darbs. Rīgas apgabaltiesa ir vienīgā, kurai ir savs Twitter konts, kura apkalpošana ir ne tikai tiesas darbinieka pienākums, bet informācijas atlasē un radīšanā iesaistās arī tiesas priekšsēdētāja un tiesneši. Pirmās instances tiesu tiesnešiem nevajadzētu būt apgrūtinātiem ar daudzskaitlīgu nolēmumu komentēšanu, jo bieži lietu vēl skatīs apgabaltiesā. D. Vilsone gan uzskata, ka sabiedriski nozīmīgās lietās, kas var radīt arī lielu rezonansi, komentāri būtu jāsniedz arī pirmās instances tiesai. A. Kovaļevska iestājas par to, ka tiesām ir jāsniedz informācija, vienlaikus nav jēgas trenēt visus vairāk nekā 500 tiesnešus, lai vairums no viņiem kaut ko komentētu varbūt reizi 10 gados. «Tas, ka tiesnesis reizi vairākos gados apmeklēs nodarbības, kurās mācīs, kā pareizi stāstīt savu pozīciju kameras priekšā, nekādu vērtību neradīs, jo šādā veidā apgūt izskaidrošanas prasmes nav īsti iespējams,» bilst A. Kovaļevska. Viņasprāt, it īpaši filmēšanas gadījumā varbūt pat ir labāk, ja kāds tiesnesis pasaka «nē», ja ir cits, kurš spēs sarežģīto lietu izskaidrot labāk – saprotamāk.

Zināšanu robi

«Tā nav tikai un vienīgi tiesu atbildība, jo tiesas ir uzņēmušas izglītotāju lomu, lai labotu jau pastāvošus zināšanu robus sabiedrības vairākumam,» norāda A. Kovaļevska. Viņa savu sacīto pamato ar to, ka skolai jāsniedz minimālais zināšanu līmenis par to, kā darbojas tiesu sistēma. Skolēniem jau pašlaik ir arī iespēja paviesoties Augstākajā tiesā un iegūt informāciju par to, kā strādā tiesas. «Nepareiza izpratne nav tikai un vienīgi tiesas problēma. Šajā jautājumā liela atbildība ir plašsaziņas līdzekļiem, kas Latvijas gadījumā ir uzskatāma par problēmu, jo bieži vien plašsaziņas līdzekļa ziņu gatavo cilvēks, kuram ir visai nosacīta izpratne par tiesu sistēmas darbu,» norāda A. Kovaļevska. Jāņem vērā arī tas, ka civilstrīdos ir sacīkstes princips, ko daļa sabiedrības neizprot. Savukārt D. Vilsone uzskata, ka lietas apstākļu noskaidrošana ir ne tikai iespējama, bet tas ir tiesas pienākums, tās ir tiesības uz taisnīgu tiesu. A. Guļāns gan nav optimists par to, ka varētu nonākt līdz situācijai, kad sabiedrība izprot tiesu. «Ir daļa cilvēku, kuriem ir sava izpratne un taisnība, un viņi neko vairāk arī nepieņem, kas arī aptaujās rezultējas ar neuzticību tiesām, kaut arī reāltātē šie cilvēki ir tikai «kaut ko dzirdējuši», nevis viņiem ir konkrēti piemēri, kas apliecinātu viņu vērtējuma pamatotību, viņi pat reizēm nekad dzīvē nav bijuši tiesā,» bilst A. Guļāns. Viņaprāt, tas ir sabiedrības inteliģences jautājums. A. Guļāns uzskata, ka instinktvīri ir neuzticēties, taču kopumā jābūt otrādi – uzticamies, līdz esam pārliecinājušies par pretējo. «Ja neuzticamies nevienam, tad zāģējam zaru, uz kura paši sēžam, tā ir laba augsne tiem, kuri strādā pret šo valsti un tās interesēm,» tā A. Guļāns.

Māris Kirsons